

О.М. Юрчишин

Національний університет «Львівська політехніка»,
кафедра архітектурного проектування**ПРОБЛЕМАТИКА ГАРМОНІЇ МІСТА І ДИТИНИ В НЬОМУ**

© Юрчишин О.М., 2013

Розкрито та охарактеризовано проблеми співіснування дитини та міста. Розглянуто питання необхідності та актуальності цієї теми з погляду архітектури. Окреслено основні причини та можливі наслідки аналізованої проблеми.

Ключові слова: місто, діти, простір, середовище, споживач, модель.

The article discloses and describes the problem of coexistence of the child and the city. The question of the necessity and relevance of this topic in terms of architecture is examined. The basic causes and the possible consequences of this problem are outlined.

Key words: city, children, space, environment, consumer, model.

Постановка проблеми

Міста задумуються (виникають), закладаються (влаштовуються), будуються (збираються), перебудовуються (еволюціонують).

Що таке місто? З економічного погляду, місто – це «продукт», споживачами якого є люди: мешканці, приїжджі. І, як кожен продукт, воно повинно відповідати потребам свого споживача, якого розрізняють за рядом ознак:

- демографічна – наявність певної вікової групи міського населення (проценти від загальної кількості населення, захворюваність в ній та смертність...);
- соціологічна – взаємовідносини групи з життям міста (соціальний склад і динаміка, охоплення системою освіти та охорони здоров'я...);
- психологічна – володіння «індивідуальним» характером (надлишкова активність, недисциплінованість, цікавість...) [1].

Не лише ці, а й деякі інші ознаки споживача дають змогу охарактеризувати місто, його рівень життя, де дорослий міщанин не є продуктом традиції, а завжди результатом штучних умов навколишнього (міського) середовища. Тому діти, що проживають у містах, з самого початку життя лише частково є дітьми природи, а передусім – дітьми міста. І саме детальний аналіз цієї сутності виявляє низку проблем, пов'язаних із перебуванням дітей у межах цього середовища. Найтипівішим усвідомленням проблематики «місто і діти» є свідоме резервування різних територій та просторів, на які спрямоване населення, що підрастає.

Залежно від загального економічного розвитку місто модифікується (перебудовується, розбудовується) більшою мірою лише для потреб дорослих або ж потреб дітей, іноді для потреб дорослих з дітьми однаковою мірою. За словами Віталія та Олени Саакових: «Настоящие» города для детей – на киноэкране, на странице художественного произведения. Почти «города» для детей – это либо очень дорогая игра (Диснейленд, Мадуродом, Леголенд...), либо относительно дешевая резервация в теле *города взрослых с детьми* (школа, детский сад, детская площадка, кабинет педиатра, магазин детских товаров, спортивная секция, книжная полка с комиксами...) [1].

Без сумніву, потреби саме дитячої категорії сучасне українське місто задовольняє найменше.

Стан дослідження проблеми

Праці, пов'язані з вивченням потреб дитини в місті, великою мірою мають суто рекомендаційний характер. Є ряд робіт, пов'язаних з вивченням організації простору для дошкільнят (дошкільні заклади, центри розвитку дитини, центри дозвілля тощо) та підлітків. Всі ці роботи

можна розділити на дві категорії. До першої групи належать праці, які ґрунтуються на вивченні педагогічно-психологічного аспекту. До другої групи – архітектура. В першу групу входять праці, що стосуються дошкільної педагогіки, вікової та педагогічної психології, соціології. Другу групу становлять праці, що вивчають етапи розвитку архітектури дитячих дошкільних установ, шкіл як у світовій практиці, так і в Україні, планування дитячих майданчиків, аналіз засобів виразності, стосовно до оформлення дитячих об'єктів, функціональні аспекти, архітектурну композицію, кольорознавство, психологію зорового сприйняття. Питань впливу простору дитячого закладу на дитячу психіку стосуються роботи німецьких професорів педагогіки W. Mahlke, N. Schware, а також арх. Р.В. Копозалі.

Однак всі ці дослідження не дають відповіді на питання, яким саме має бути місто, щоб задовольнити всі потреби дітей, врахувати їх як психологічні, так і фізіологічні особливості. Не розкриті нюанси та значущість вікової соціалізації дітей з архітектурного погляду (архітектури внутрішнього та зовнішнього просторів) та її вплив на формування особистості.

Мета дослідження

Розкрити проблему дитячого соціуму в містах та показати основні причини їх виникнення. Довести необхідність та доцільність розгляду питання з погляду архітектури під час створення дитячого простору у міському середовищі. Розкрити поняття внутрішнього і зовнішнього просторів для дітей у містах.

Методи дослідження

Дослідження існуючих просторів, як внутрішнього, так і зовнішнього, для дітей у містах (міському середовищі). Проведення порівняльного аналізу вирішення цієї проблеми за кордоном, узагальнення причин виникнення нинішньої ситуації.

Виклад основного матеріалу дослідження

Життя дітей сьогодні набагато більше структуроване і контрольоване, що стало причиною обмеження їхньої свободи дій. Такі фізичні кордони мають певні причини: батьки бояться за безпеку своїх дітей, коли ті самостійно покидають пороги квартири, будинку. Аналогічна проблема виникає з контролем дітей після школи. Через це дорослі часто віддають дітей до позашкільних закладів (художні, музичні школи тощо), в гуртки, групу продовженого дня і т.д. При цьому помилково вибирають їх на свій смак, вважаючи, що те чи інше заняття змусить дітей бути більш успішними, талановитими. Діти стають фактично заручниками приміщень, замкненого простору, не маючи можливості проводити вільний час на вулиці [2].

З іншого боку, простір, у котрому повинні перебувати діти, створили для них дорослі. Він не завжди відповідає світогляду і баченню дітей. Дизайнерський підхід дещо не узгоджується з дитячою уявою з питань функціонування внутрішнього і зовнішнього просторів, яка передбачає, що значення місця визначається його функцією, а не формою та кольором. Тобто дорослі сприймають простір як форму, функціональність та естетичність, тоді як діти сприймають простір більш функціонально, ніж естетично [4].

Діти повинні мати доступ до всього оточення – чи це кімната, квартира, поверх, під'їзд, тротуар, вулиця, провулок, пустир, чи парк центральної частини міста [3].

Для вирішення проблем, пов'язаних із перебуванням дитини в міському середовищі, в 1996 р. ЮНІСЕФ ініціювала програму «Місто, дружнє до дитини». Мета програми: зробити міста комфортними для проживання всіх громадян, насамперед дітей, визнаючи інтереси дітей найвищим пріоритетом. Вона виникла в результаті швидкої урбанізації, що призводить не лише до зростання кількості мешканців міст (в Україні 64 % мешканців живуть у містах), але й до нових соціальних проблем та труднощів [2]. Можна стверджувати, що життя в місті дає багато переваг, але водночас виникають нові загрози та небезпеки для дітей. Діти стикаються з такими проблемами, як інтенсивний дорожній рух, забруднення атмосфери, кримінальне середовище на вулиці, жебрацтво тощо. Часто складно знайти безпечне місце для гри поруч з будинком. З іншого боку, міста надають і велику кількість можливостей. Завдяки великій щільності населення спрощується доступ до освіти, охорони здоров'я та інших

соціальних послуг, при цьому вартість послуги з розрахунку на одну дитину чи сім'ю знижується. Крім цього, міські жителі мають постійний доступ до засобів масової інформації, а також більше можливостей для сумісного обговорення та вирішення своїх проблем [2].

«Дружнє місто» можна сприймати як модель, яка має на меті зробити все міське середовище безпечним і корисним для гри на відкритому просторі. Таке місто орієнтоване на потреби дітей, оскільки їх інтереси мало враховані в міському плануванні і ця група (діти) вилучена з суспільного простору. Діти повинні розглядатися як частина населення, яка має право на більшу площу корисного житлового середовища для здорового розвитку. Вимоги можна вважати «гуманними», адже поліпшення якості відкритого простору в містах – наприклад, менше шуму, краще повітря, мережеві структури простору тощо – стосується не лише дітей, але і всього міського населення [5].

Ініціатива «Міста, дружнього до дітей» вже давно реалізується в Лондоні, Парижі, Мюнхені, Буенос-Айресі, а також в багатьох інших містах світу, серед яких Франція, Іспанія, Італія, Голландія, Швеція та Бразилія.

Один з важливих недоліків ініціативи «Місто, дружнє до дитини» - відсутність питань реалізації об'єктів, пов'язаних з архітектурою, створення внутрішнього та зовнішнього простору для дітей. Забезпечення дітей в Україні об'єктами обслуговування (садки, школи, поліклініки, бібліотеки, дитячі музеї, центри розвитку дитини тощо) поки що на досить низькому рівні. Хоча сьогодні з'являються нові установи для розвитку творчості, навичок дітей, спортивні гуртки, роледроми, картинги, кімнати для догляду за дітьми, однак все це не є загальнодоступним і не завжди відповідає зацікавленню дітей. Це призводить до того, що діти самостійно починають шукати простори для ігор, і нерідко ними стають підвали, горище, дах, будівельний майданчик, розвалини та ін. небезпечні місця.

З іншого боку, діти більше залежать від нових технологій, що використовуються не тільки в освітніх цілях у школі, а й під час проведення дозвілля і соціальної взаємодії дома. Це також визначає їх «простір» так само, як навколишній простір вулиць чи будинків. З цієї позиції, архітектура комп'ютера і телебачення може бути настільки ж важливою для них, як архітектура класної кімнати чи дитячого майданчика. Такий розвиток подій призводить до цілої низки проблем для дітей, таких як рухові розлади й ожиріння, малорухливий спосіб життя і психічні відхилення через відсутність соціальних контактів. Погані умови життя в місті можуть бути причиною того, що місто почне втрачати населення [5].

Фактично, у містах відсутні взаємозв'язки в інфраструктурі об'єктів для дітей. Кожен такий об'єкт є окремо створеною самостійною функціональною одиницею, немає повних комплексних рішень.

Найважливішим є визнання того, що до дітей необхідно прислуховуватися для того, щоб розуміти їх пріоритети в межах комплексу міського середовища і “перекладати” їхні потреби і прагнення, часто за межами традиційних освітніх та економічних угод. У кінцевому результаті необхідно забезпечити майбутнє, яке великою мірою визначають самі діти.

Оскільки така ініціатива є не більш як функціональним рішенням, варто вносити свої корективи, які б допомагали практично разом з дітьми створювати дитячий простір у місті, як з погляду функціональності, так і з погляду архітектури. Пізнання допомагає дітям бути активними будівельниками. Активний досвід, здобутий у навколишньому середовищі, дає можливість формувати у дітей логічне мислення і здатність робити логічні висновки з фактів. Прямі контакти з особливостями і факторами навколишнього середовища дають змогу дітям досліджувати, уявляти, виявляти. Дослідження пріоритетів дітей показує, що вони зовсім по-іншому уявляють свій комфорт. Якщо дозволити їм створити власний простір чи хоча б дитячий майданчик, результат буде зовсім іншим, аніж той, що створили дорослі. Відсутність зв'язків між дитячими архітектурними об'єктами, дитсадком, школою викликає у дитини дискомфорт, частково стресову ситуацію. Тільки комплексний підхід до створення інфраструктури дитячого простору в місті та залучення самих дітей до практичної розробки таких рішень дасть можливість досягти максимально позитивного результату.

Дитинство іноді описують як стан душі, насичений різними фізичними та психологічними фазами, які дають великий досвід – від народження до 16 років. Дитинство фактично припиняється тоді, коли доросле життя стає реальністю. Створюючи простір для дітей, необхідно самим повернутися у дитинство і не варто прискорювати їх перехід до реального життя.

Висновки

У статті розкрито проблему дитячого соціуму в містах та показано основні причини нинішньої ситуації: відсутність комплексного підходу до створення дитячого простору у місті. Доведено необхідність та доцільність розгляду цього питання з позиції архітектури під час створення дитячого простору в міському середовищі. Розкрито поняття внутрішнього і зовнішнього просторів для дітей у містах.

Досліджено функціональні можливості ініціативи «Міста, дружнього до дітей» та шляхи їх застосування паралельно з архітектурним підходом до створення дитячого простору в місті. Доведено необхідність та доцільність створення дитячих об'єктів у міському середовищі як цілісної системи з комплексним підходом до архітектурного проектування та містобудування.

Діти – привілейована категорія мешканців міста, яка заслуговує на особливу увагу. Будь-які програми чи ініціативи, якщо вони не дають комплексного рішення організації дитячого простору в місті, є недостатньо ефективними. Будь-яка функціональна діяльність, спрямована на розвиток дітей, є недостатньою без архітектурно-просторового рішення місць перебування дитини в місті. Залучення дітей до розроблення таких рішень тільки підвищує їх ефективність у майбутній експлуатації. Лише такий підхід дасть змогу використовувати на 100 % будь-які функціональні ініціативи та забезпечить справді комфортне перебування дітей у міському соціумі.

Основним завданням створення простору для дітей є не лише його облаштування, а й створення необхідних умов для їх безпеки.

1. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: web: <http://studentam.net.ua/content/category/23/174/85>.
2. Города, доброжелательные к детям [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: web: <http://www.unicef.ru/programms/cities/>.
3. Сааков В. Город взрослых с детьми / В.Сааков, О. Саакова [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: web: http://priss-laboratory.net.ru/T.E.X.T.S.-/city-&-child_1.htm.
4. Children's Outdoor Play & Learning Environments: Returning to Nature [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: web: <http://www.whitehutchinson.com/children/articles/outdoor.shtml>.
5. Marion Oblasser. Die bespielbare Stadt. Kinderfreundliche Stadtplanung als Beitrag zu einer nachhaltigen Entwicklung untersucht am beispiel des Rhein-Ruhr Gebietes. Dissertation von Dipl.-Ing./ Marion Oblasser, zur Erlangung des akademischen Grades Doktor – Ingenieur (Dr.-Ing.) vorgelegt im April 2006.